

Tomasz Bilicki

Fundacja **i** **INNO** **NO** **POLIS**.pl
Future powered by People

Specyfika naszych uczniów

- Pokolenie Y/Z
- Wiek adolescencji (w kontekście psychologii rozwojowej i biologii)

Światowa Organizacja Zdrowia, 2014:

- samobójstwo stało się drugą najczęstszą przyczyną śmierci wśród osób w wieku 15-29 lat
- 10 – 20 % dzieci na świecie cierpi na jedną lub więcej umysłową chorobę lub ma problemy z zachowaniem
- 8,3% populacji amerykańskiej nastolatków cierpi z powodu depresji

Nelson, „Pediatria, 2012:

- o samobójstwie myśli 15-20% uczniów szkół średnich

Uzależnienie

- utrata kontroli
  - od substancji psychoaktywnych
  - od zachowania (behawioralne)
  - psychiczne (przymus psychiczny)*
  - fizyczne (fizjologiczne)*
- *gdzie jest ta psychika?*

Nowe pojęcia w medycynie (1886)

- Alcoholism
- Chloralism
- Morphinism

Przed końcem XVIII wieku nie istniało pojęcie <uzależnienia>, w naszym rozumieniu tego słowa. Pojęcie jest używane od 200-250 lat.

Stephen Snelders, Utrecht University, Faculty of Science, Freudenthal Institute/History and Philosophy of the Sciences

DSM-V, 2013 r., uzależnienie, cz. 1

- Co najmniej 2 kryteria w ciągu ostatnich 12 miesięcy:
  - częste spożywanie alkoholu w większych ilościach lub przez dłuższy czas, niż zamierzano
  - uporczywe pragnienie picia alkoholu
  - poświęcanie wiele czasu na aktywności związane ze zdobywaniem alkoholu, piciem i niwelowaniem skutków picia
  - głód alkoholu lub silne pragnienie lub potrzeba picia
  - nawracające spożywanie alkoholu powodujące zaniedbanie głównych obowiązków w pracy, w szkole lub w domu
  - spożywanie alkoholu pomimo ciągłych lub nawracających problemów społecznych i interpersonalnych spowodowanych lub pogłębionych przez działanie alkoholu

DSM-V, 2013 r., uzależnienie, cz. 2

- Co najmniej 2 kryteria w ciągu ostatnich 12 miesięcy:
  - ograniczanie lub porzucanie z powodu alkoholu ważnych aktywności społecznych, zawodowych lub rekreacyjnych
  - powracanie do spożywania alkoholu w sytuacjach zagrożenia i fizycznego niebezpieczeństwa
  - spożywanie alkoholu pomimo ciągłych lub nawracających problemów fizycznych lub psychicznych, prawdopodobnie spowodowanych lub pogłębionych przez działanie alkoholu
  - ujawnienie się tolerancji na alkohol związane z potrzebą znacznie zwiększonej ilości alkoholu (aż do zatrucia)
  - występowanie zespołu abstynencyjnego.

Wczesne objawy uzależnienia

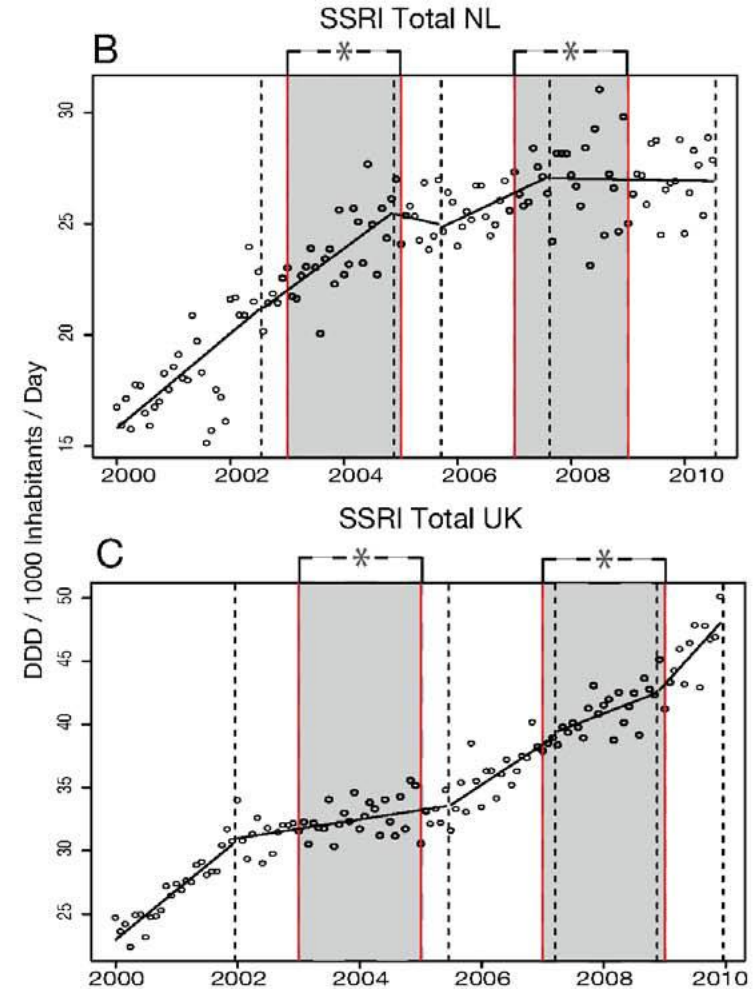
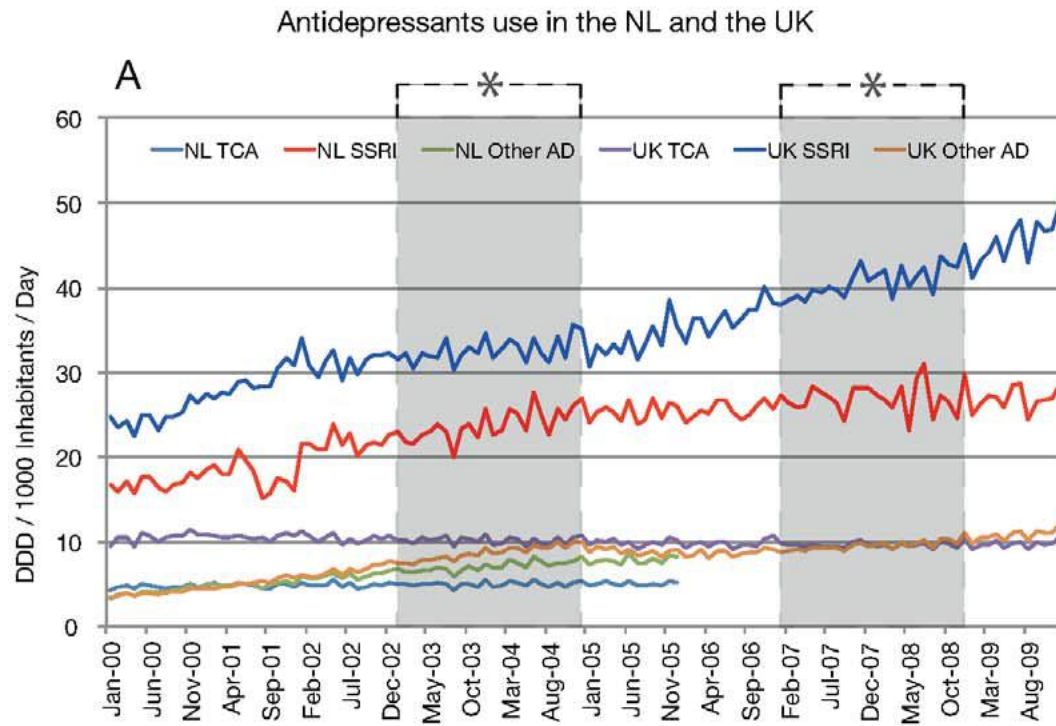
- uzależnienie a użytkowanie środków
- picie ryzykowne
- picie szkodliwe

J. Fudała: „Czy moje picie jest bezpieczne”, PARPAMEDIA, 2007

Uwaga na stereotypy:

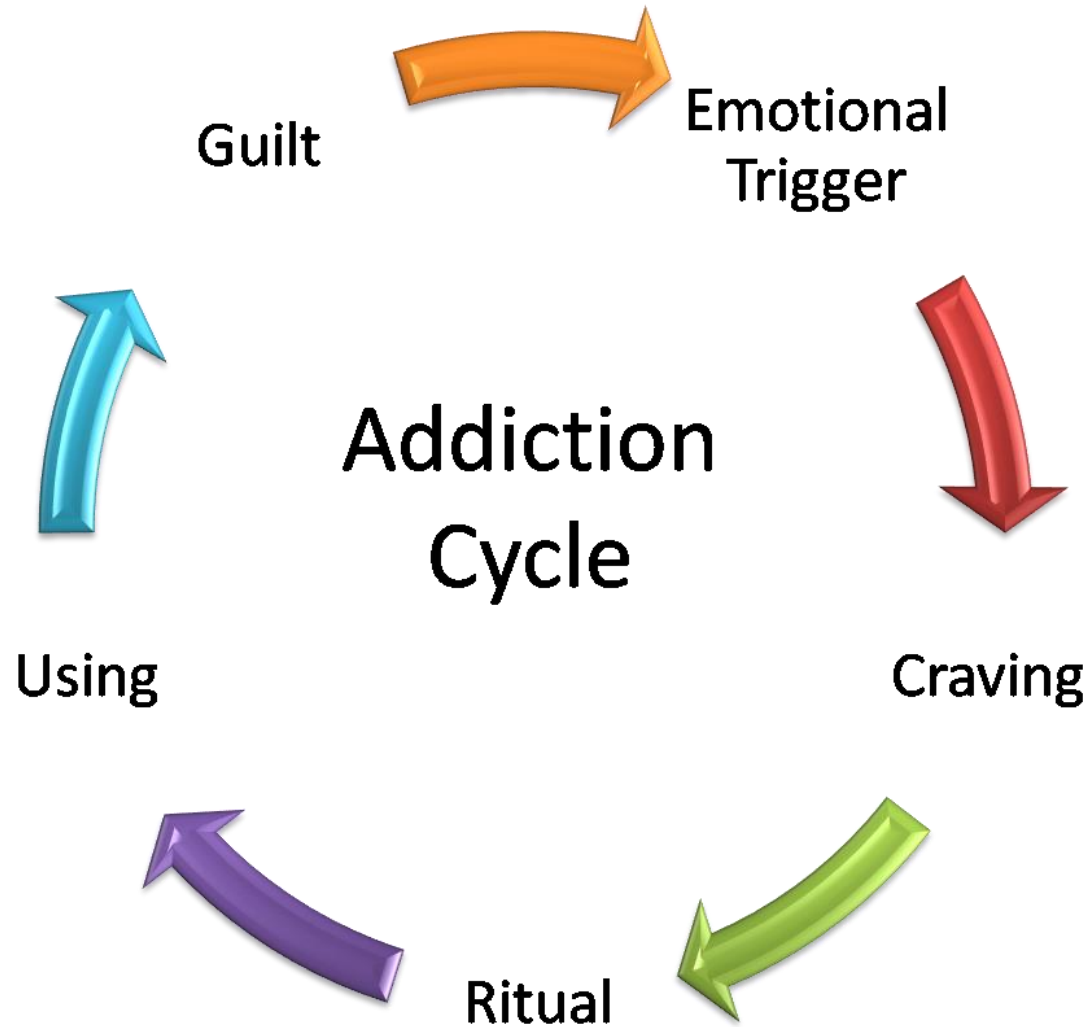
Czy tylko alkohol i narkotyki?

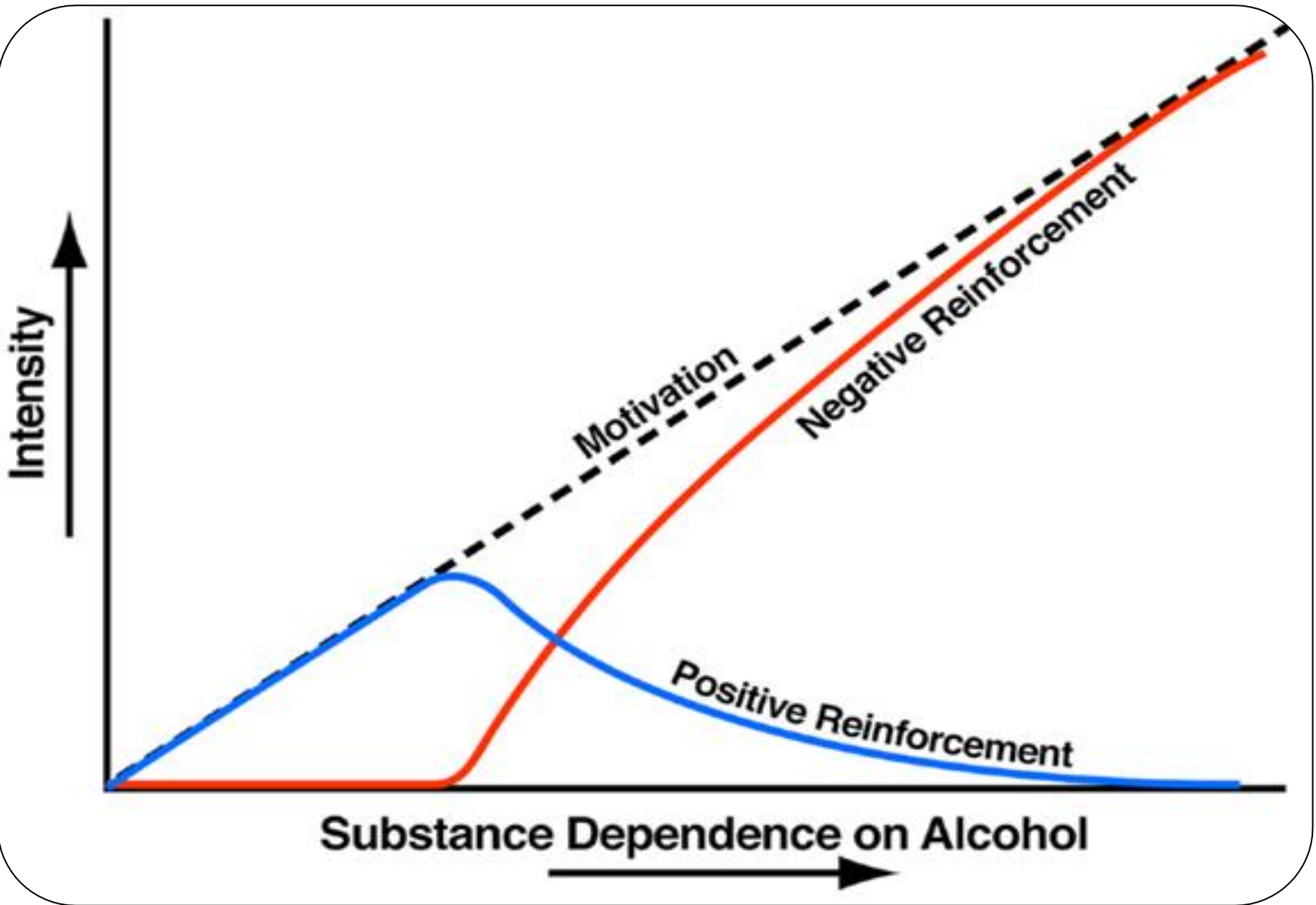

Hernandez JF e.a. (2012) A 10-Year Analysis of the Effects of Media Coverage of Regulatory Warnings on Antidepressant Use in The Netherlands and UK. PLOS-ONE September 2012 | Volume 7 | Issue 9 | e45515.

Uzależnienie jako proces

Czynniki sprzyjające

- problemy w radzeniu sobie ze stresem i kłopotami
- uleganie presji otoczenia
- potrzeba natychmiastowej ulgi w nieprzyjemnych sytuacjach
- obciążenie rodzinne
- "siła uzależniająca" danej substancji
- nacisk otoczenia
- zaburzenia emocjonalne
- nerwice
- depresja
- niska samoocena
- stres

Instytut Psychologii Zdrowia PTP, 2010

Rodzina z problemem alkoholowym

Addict's Family Dysfunctional Traits

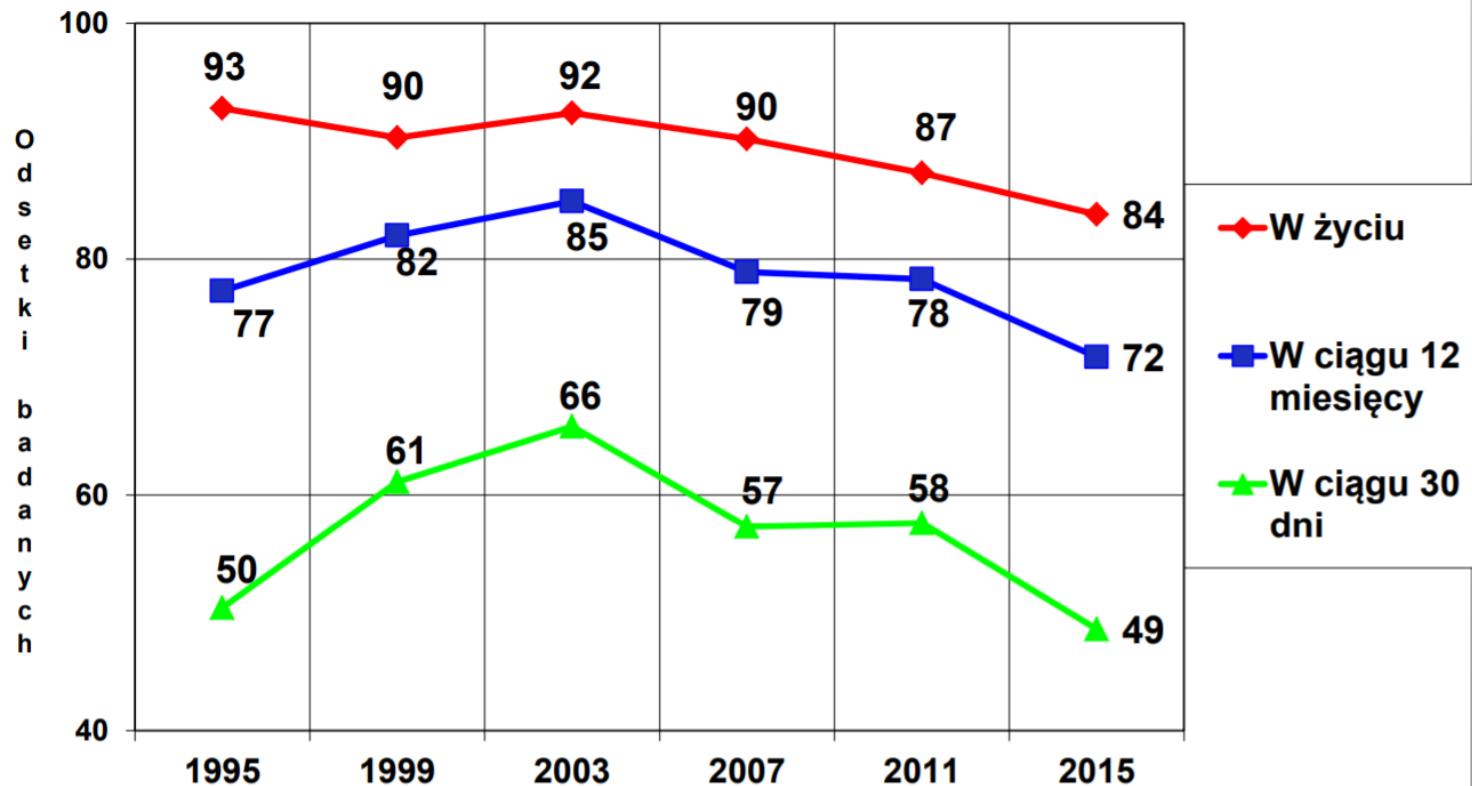

Uzależnienie i rodzina

- systemowy charakter rodziny
- obronny charakter rodziny
- współuzależnienie

- pomoc dla osoby uzależnionej i jej rodziny:
  - rodzinna (emocje)
  - profesjonalna (dystans)

  - ambulatoryjna
  - dzienna
  - całodobowa (w tym zamknięta)

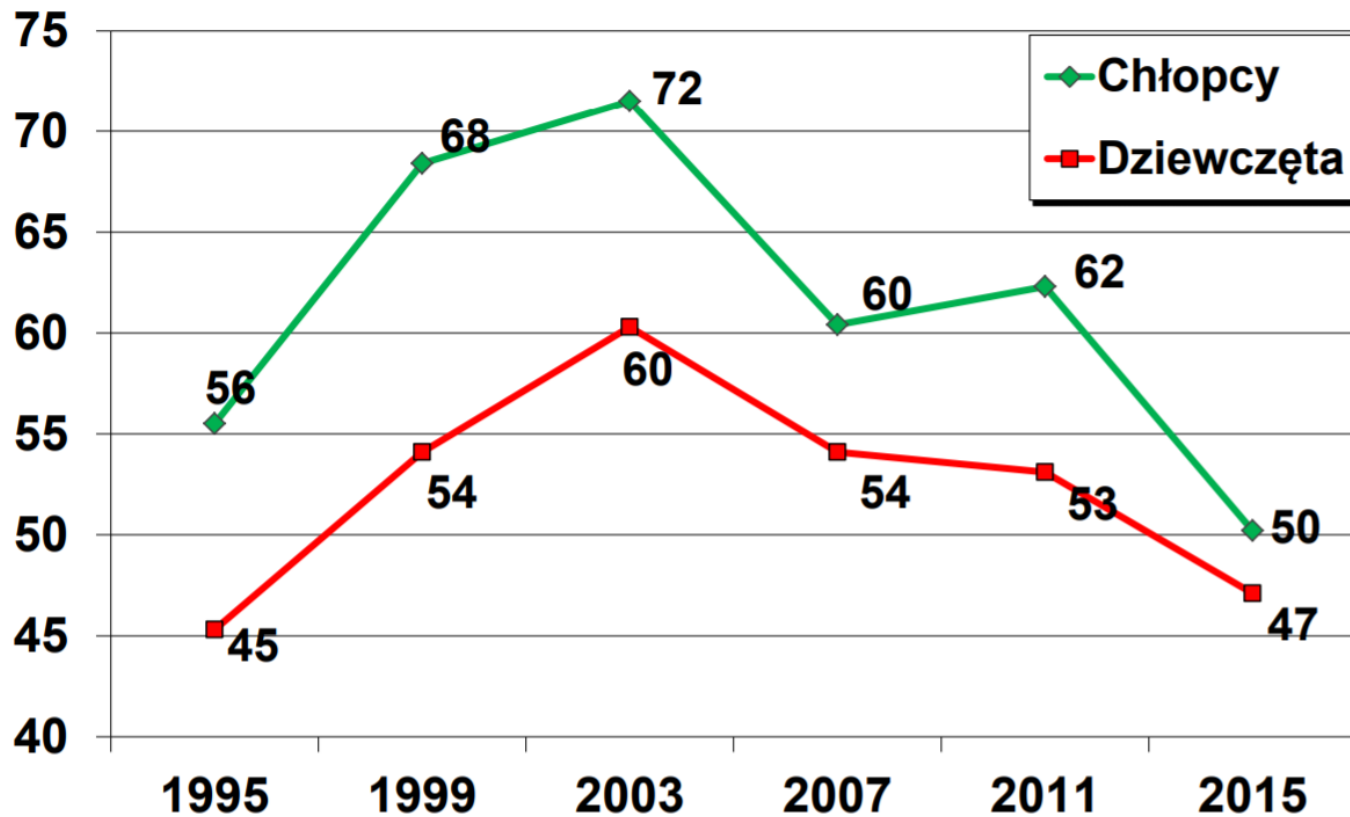
ESPAD, 2015, cz. 1

Picie napojów alkoholowych (wiek 15-16 lat)

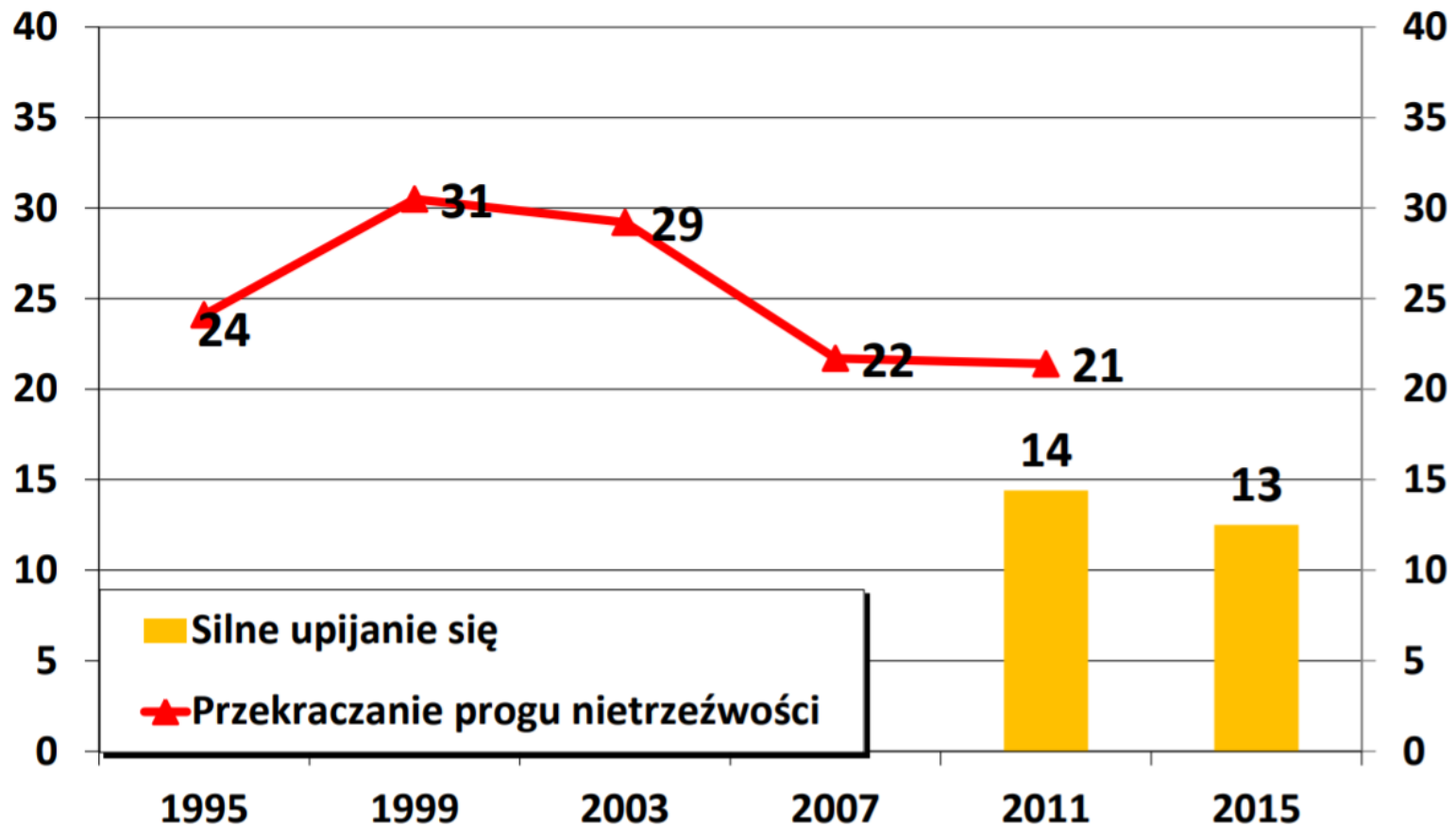
ESPAD, 2015, cz. 2

Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni wg płci (wiek 15-16 lat)

ESPAD, 2015, cz. 3

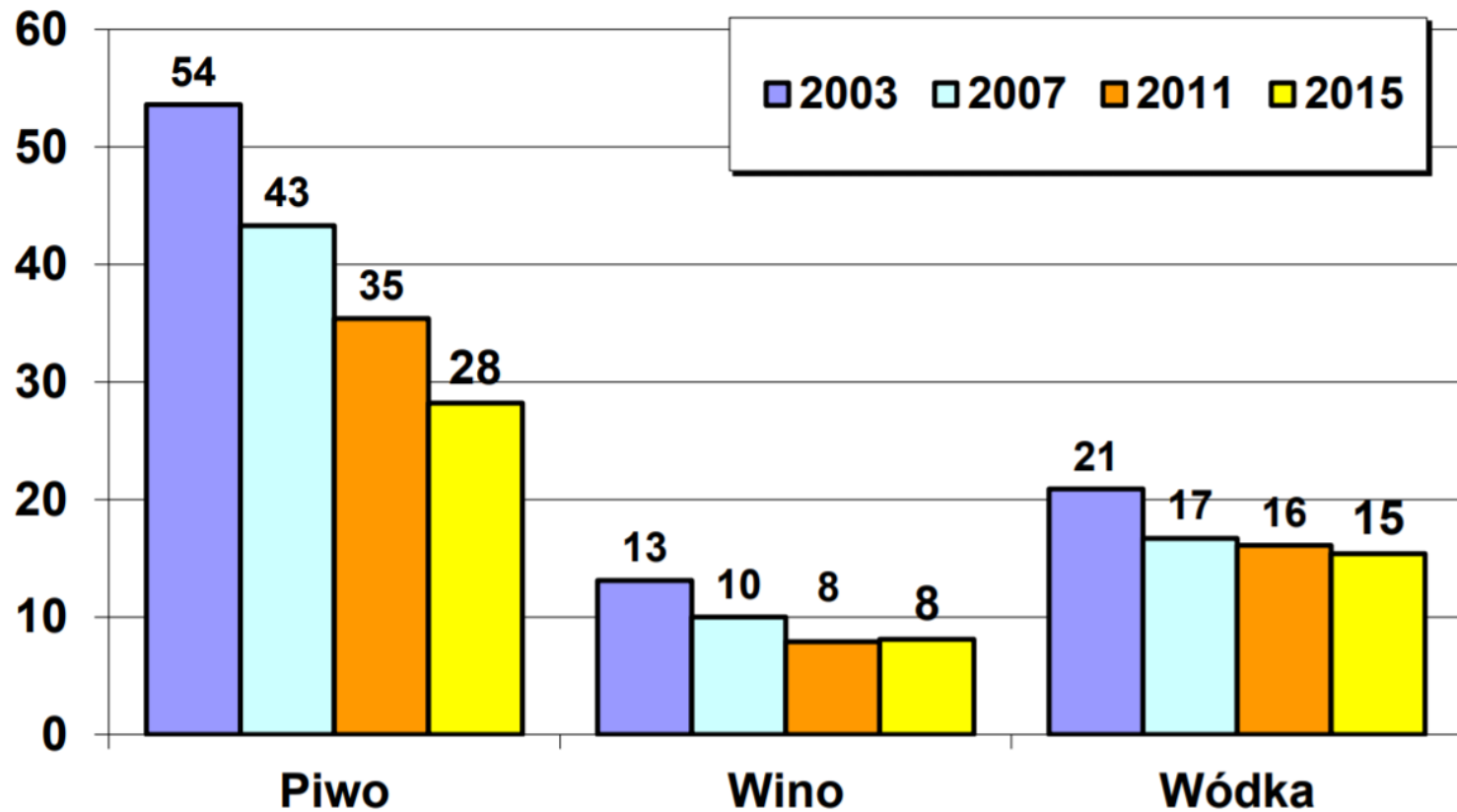
Nietrzeźwość oraz silne upijanie się w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (wiek 15-16 lat)

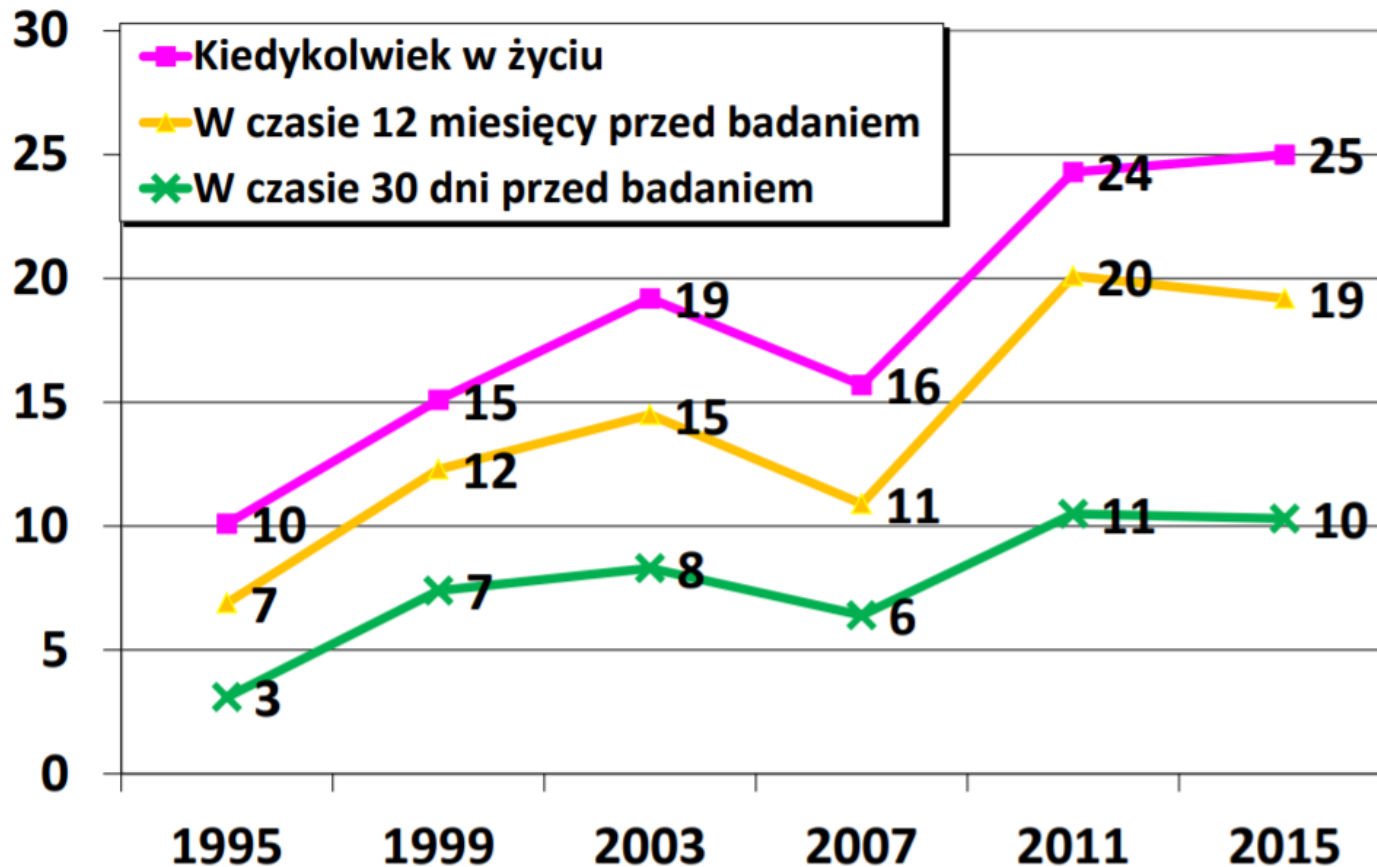
ESPAD, 2015, cz. 4

Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni (wiek 15-16 lat)

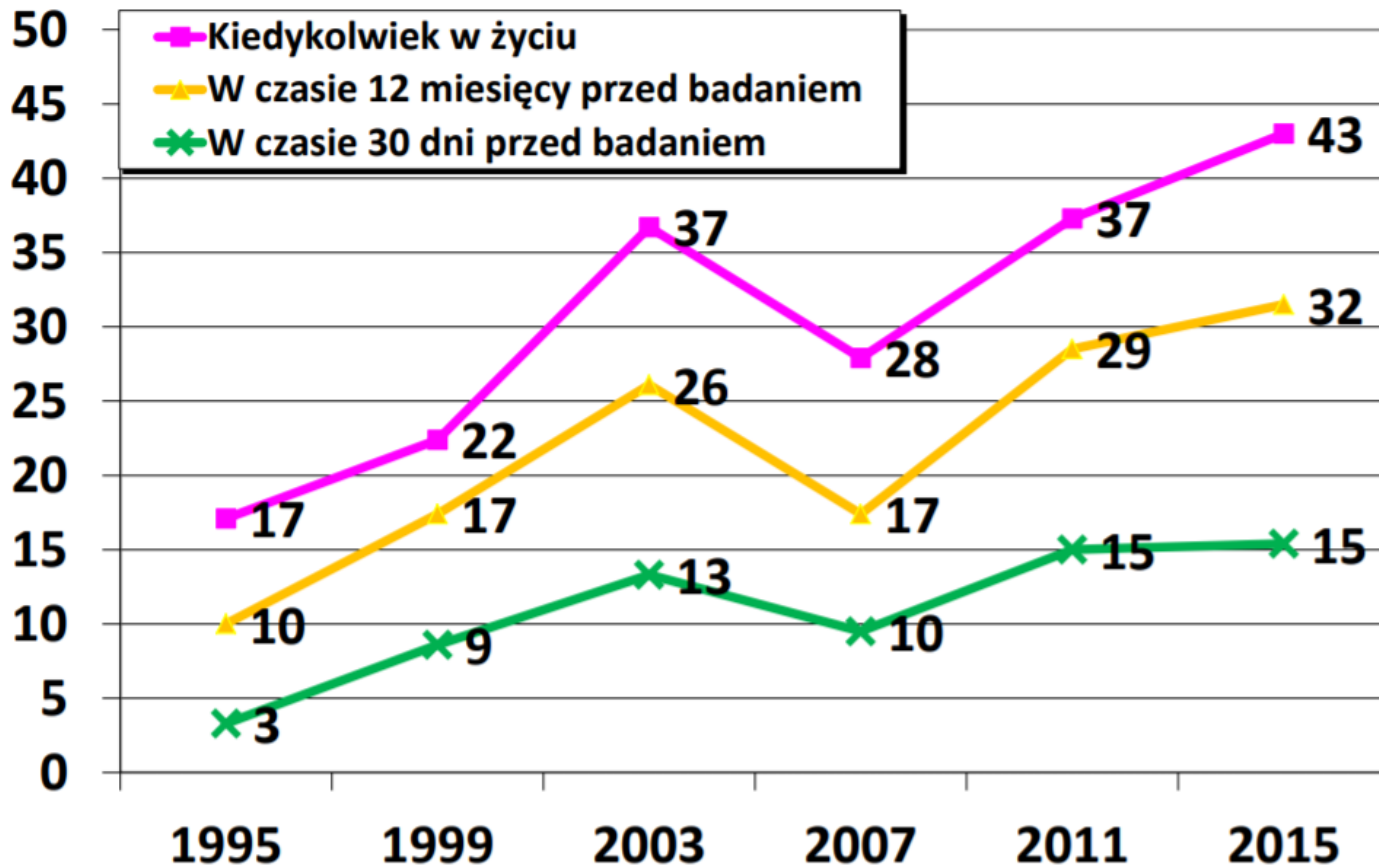
ESPAD, 2015, cz. 5

Używanie przetworów konopi (wiek 15-16 lat)

ESPAD, 2015, cz. 6

Używanie przetworów konopi (wiek 17-18 lat)

Biologia a uzależnienia

 National Screening, Brief Intervention & Referral to Treatment
ATTC Addiction Technology Transfer Center Network
Funded by Substance Abuse and Mental Health Services Administration

Certificate of Completion
Tomasz Bilicki
SBIRT for Adolescents Certificate of Completion

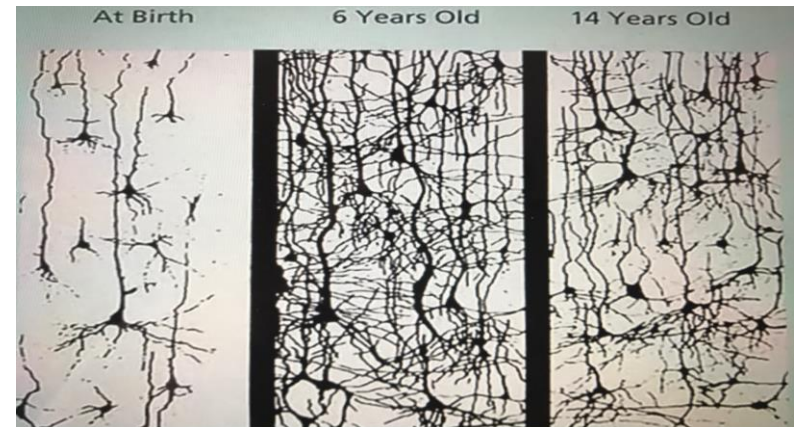
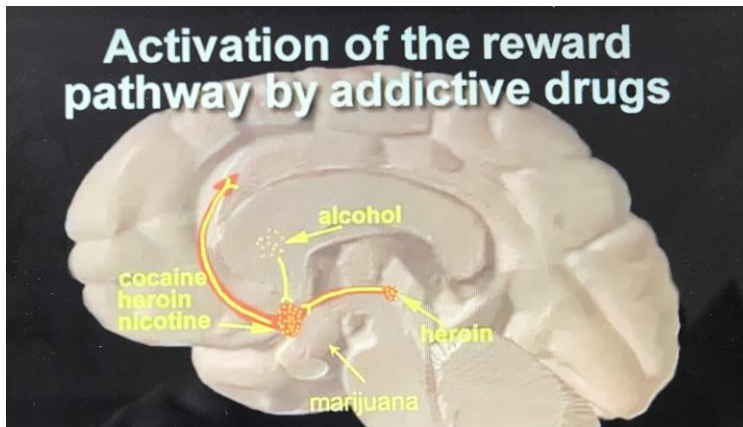
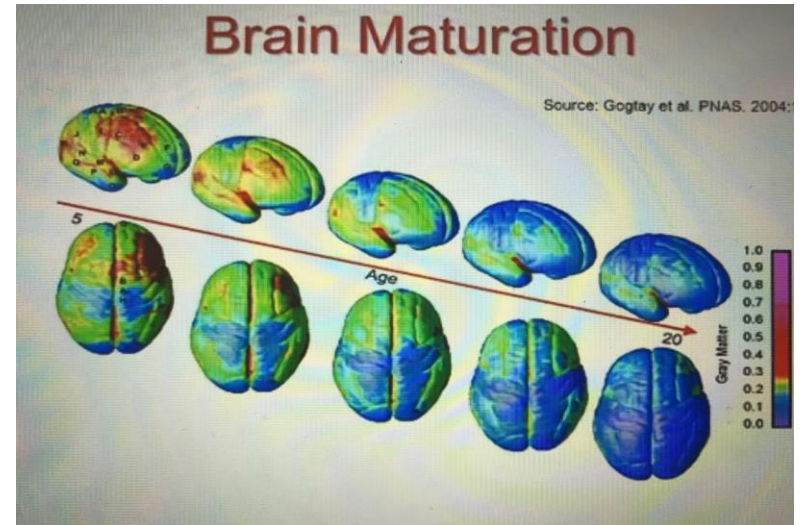
SBIRT for Adolescents
3 hour online course offered by the National SBIRT ATTC
Presented by Sharon Levy, MD, MPH
Course completed 4/18/2017

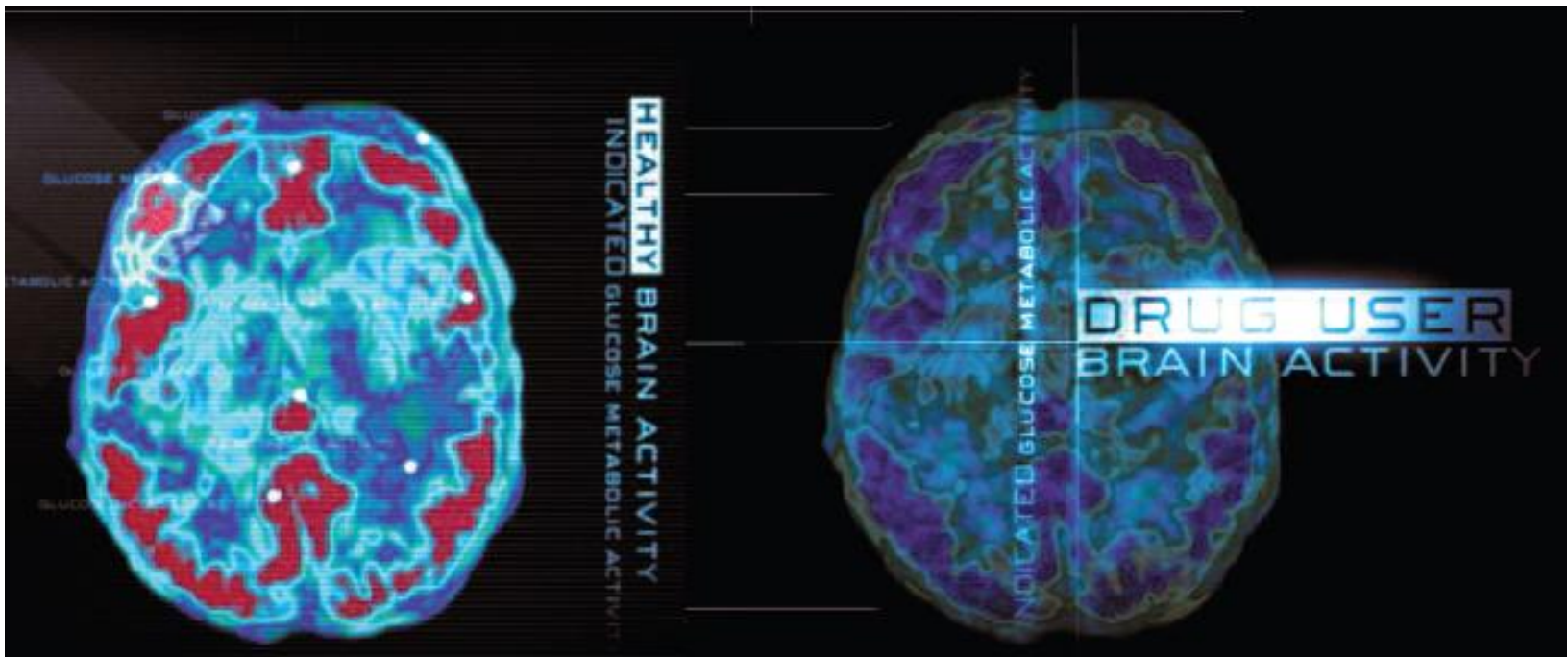
 ireta
Institute for Research, Education
& Training in Addictions

Peter F. Luongo *Holly Hagle*
Peter F. Luongo, Ph.D.
Executive Director
Institute for Research, Education
and Training in Addictions

Holly Hagle, PhD
Director
National SBIRT Addiction
Technology Transfer Center

Institute for Research, Education and Training in Addictions 611 William Penn Place, Suite 403, Pittsburgh, PA 15219 412-258-8565 www.ireta.org

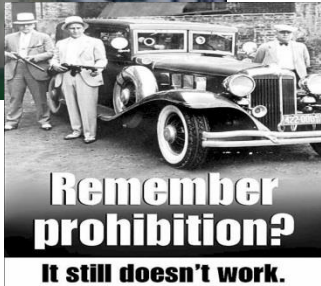
“Drug addiction is a brain disease that can be treated.”

Nora D. Volkow, M.D.
Director
National Institute on Drug Abuse

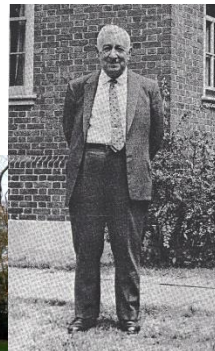

Historia pojmowania alkoholizmu

1. Moral model

2. Pharmacological model

3. Symptomatic model

4. Disease model

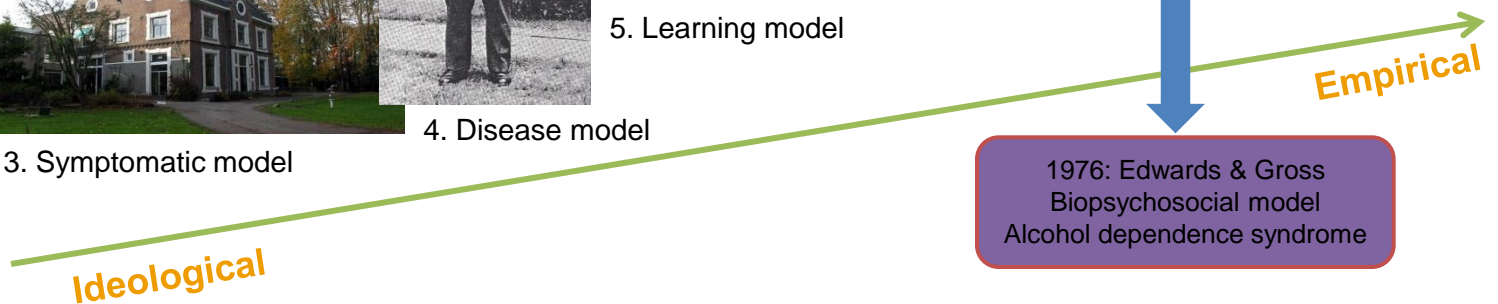

5. Learning model

6. Social model

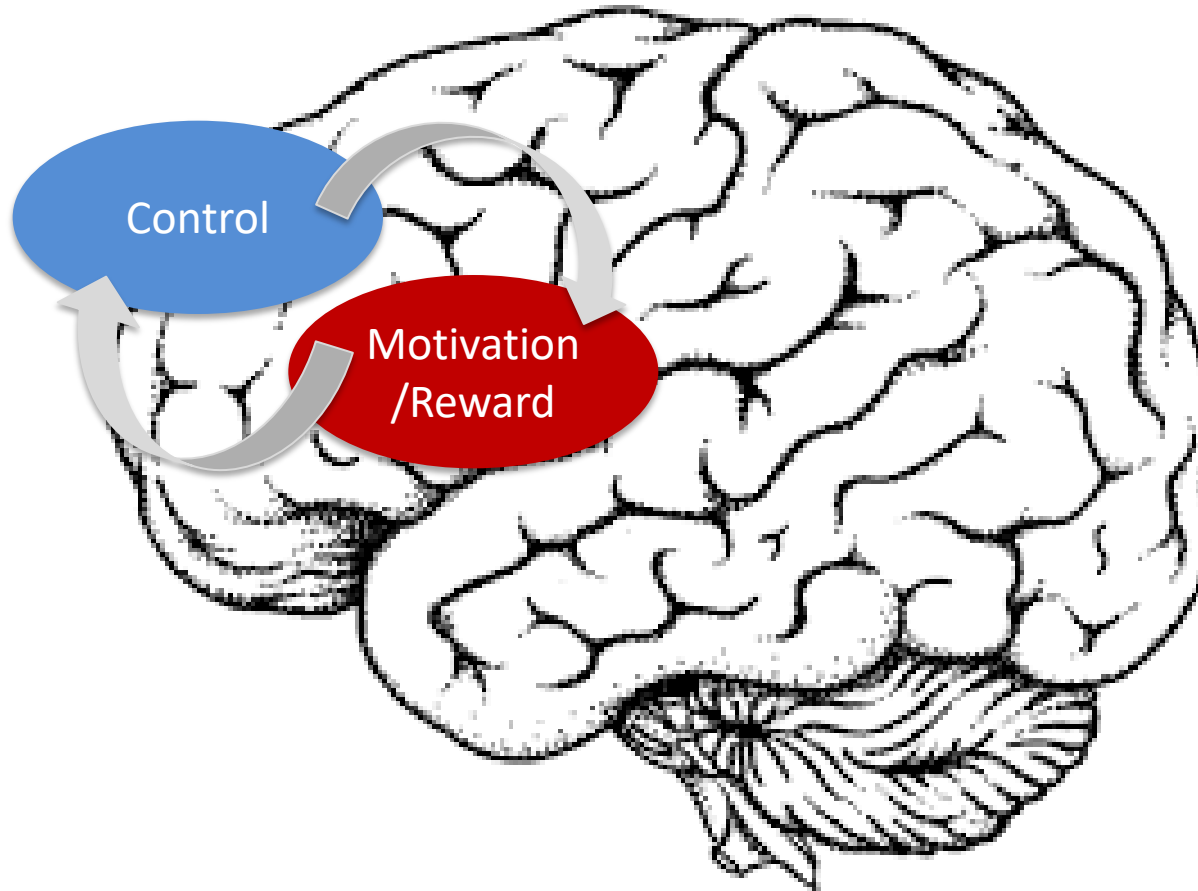
7. Brain disease model

W pewnym sensie uzależnienie
jest patologiczną formą uczenia się

Antonello Bonci, neurolog

Uzależnienie jako dysfunkcja układu nagrody

Neural Mechanisms of Addiction

- **Niedobór nagrody**

- **Hiperaktywacja mózgu (układu nagrody)**

- **Redukcja** pod wpływem przyjemnych zachowań/substancji

- **Stymulacja** uzależniających zachowań

Neurocognitive measures

Motivation

DOPAMINA ↑

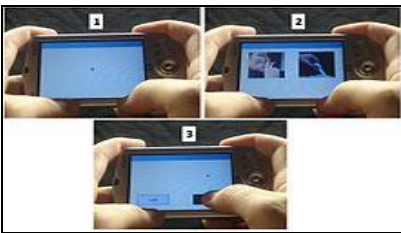
KIEROWANIE UWAGI

Skłonność do automatycznego kierowania uwagi na sygnały związane z np. narkotykami

Stroop Effect
- badania

Techniki neuromodulacji - zmiana działania struktur nerwowych

Attentional Bias
Retraining

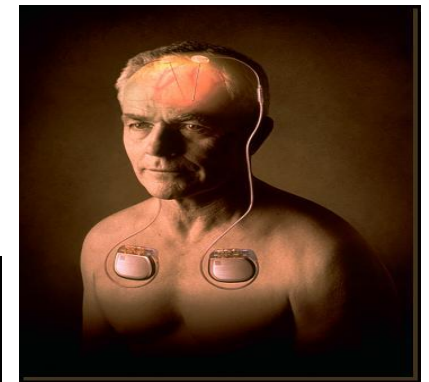
EEG NeuroFeedback

fMRI NeuroFeedback

Transcranial Magnetic Stimulation

Deep Brain Stimulation

BENEFITS OF VIDEO GAMES

ENGAGEMENT

PRACTICE

NO STIGMA

PERSONALIZATION

COST/ACCESS

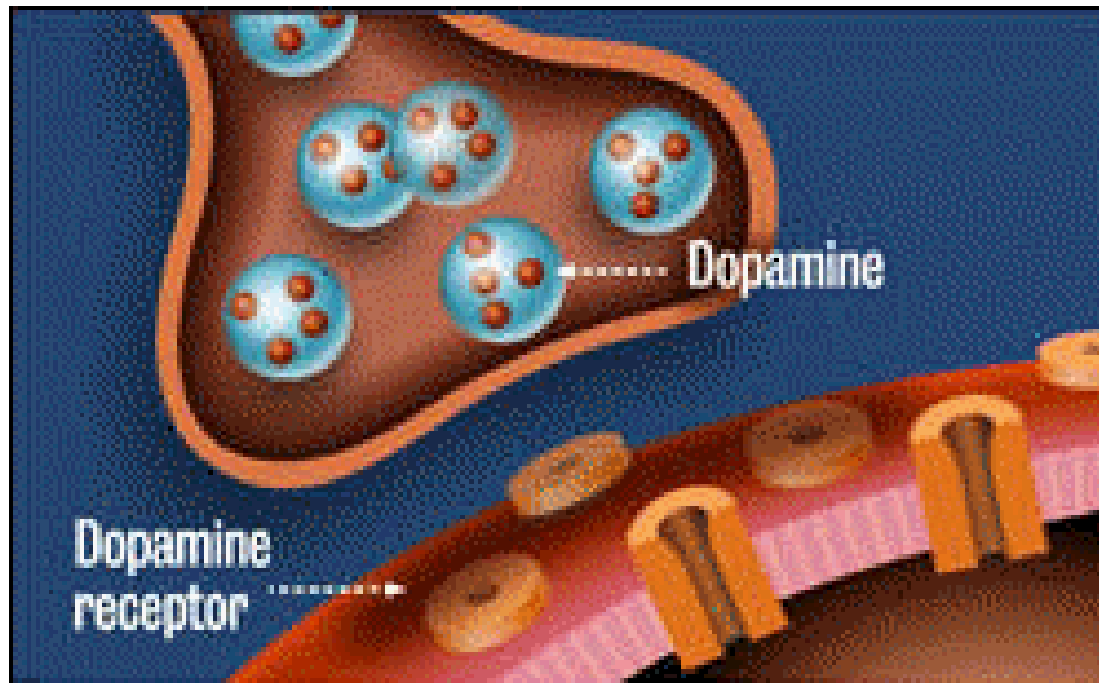
Neurocognitive measures

Neurocognitive measures

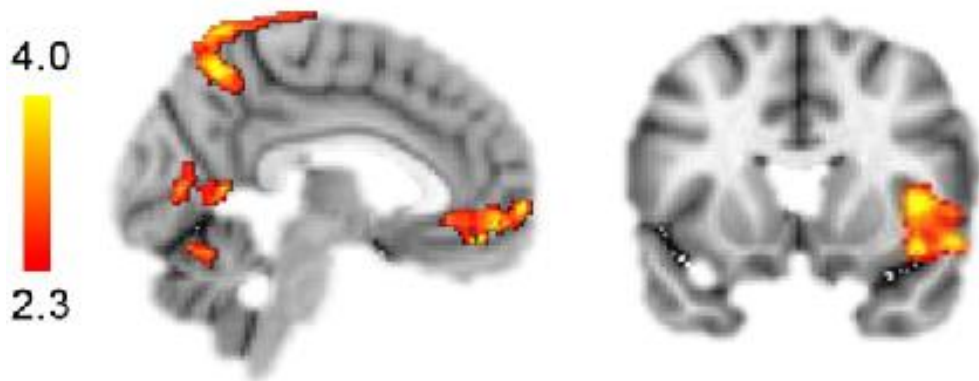
Attentional Bias - jednostka nie rozważa alternatywnych możliwości

Haloperidol - antagonistista dopaminy, zmniejsza komunikację między neuronami. **CZY TO LEK NA UZALEŻNIENIE?**

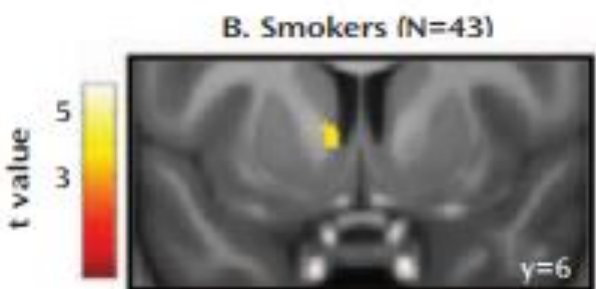
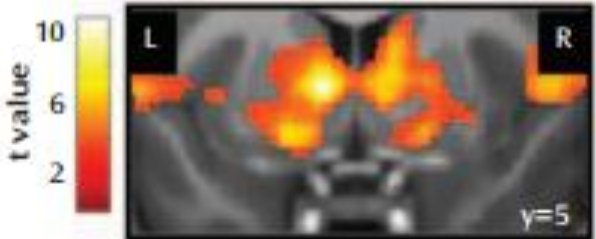
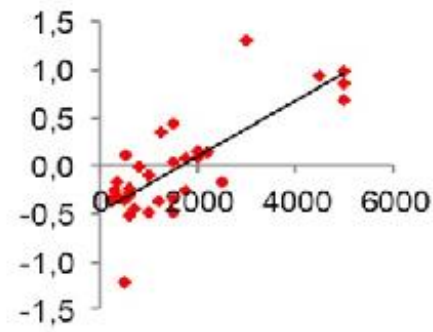

Neurocognitive measures

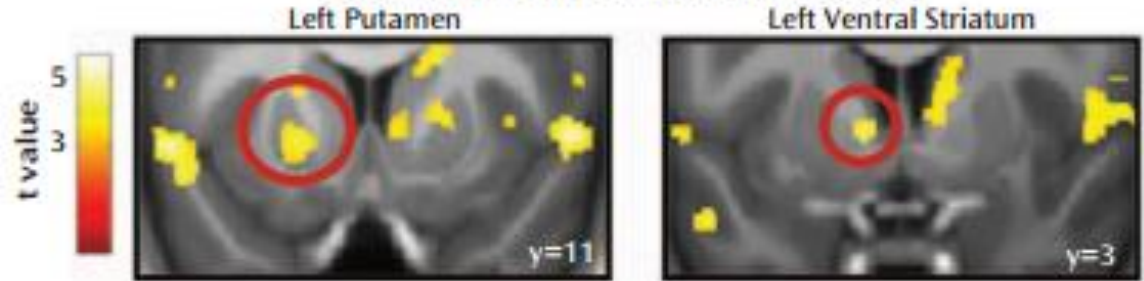
Motivation

Approach vs. avoid block (% signal change)

C. Response to Reward Anticipation Smaller in Smokers Than in Comparison Subjects

Sarah E. Swinford-Jackson, Ph.D.

- Neuroadaptacje wewnątrz określonych szlaków neuronowych są kluczowe dla różnych faz uzależnienia
- Układ limbiczny, w tym układ nagrody, w mózgu jest wysoce zaangażowanych w uzależnienie
- Strategie oparte na chemii i optyce pozwalają nam obecnie manipulować szlakami nerwowymi

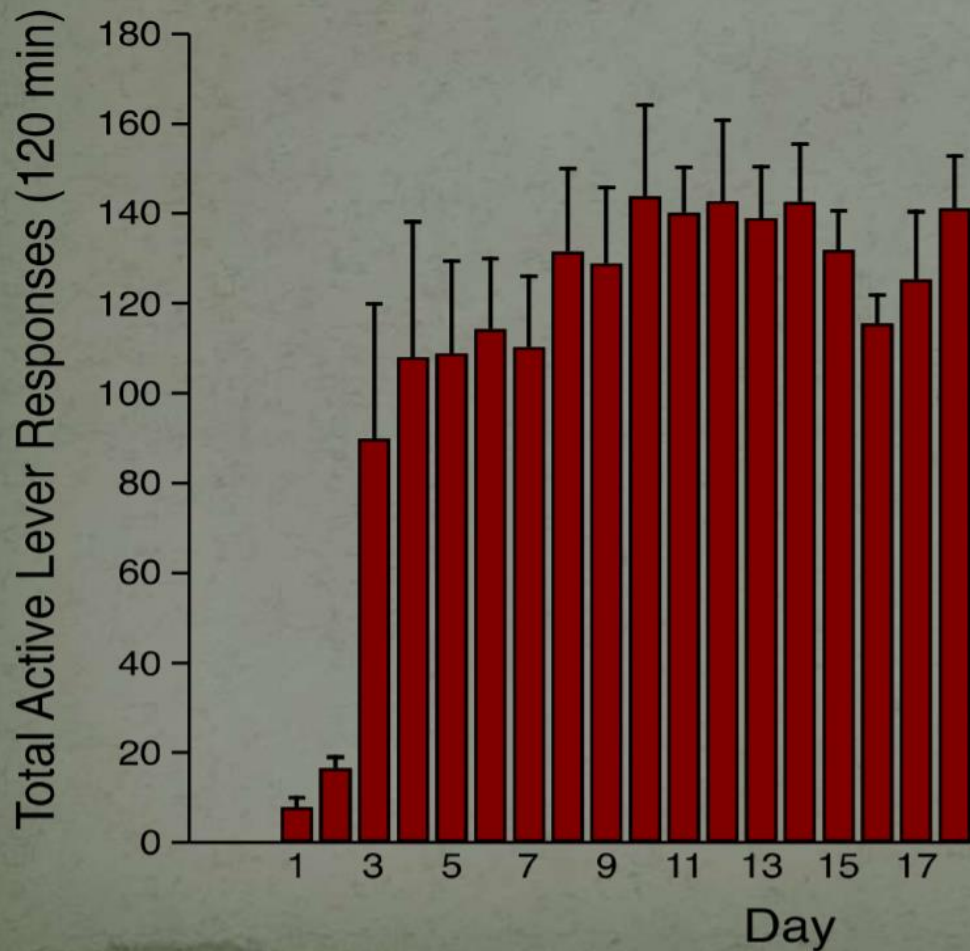

Chris Pierce

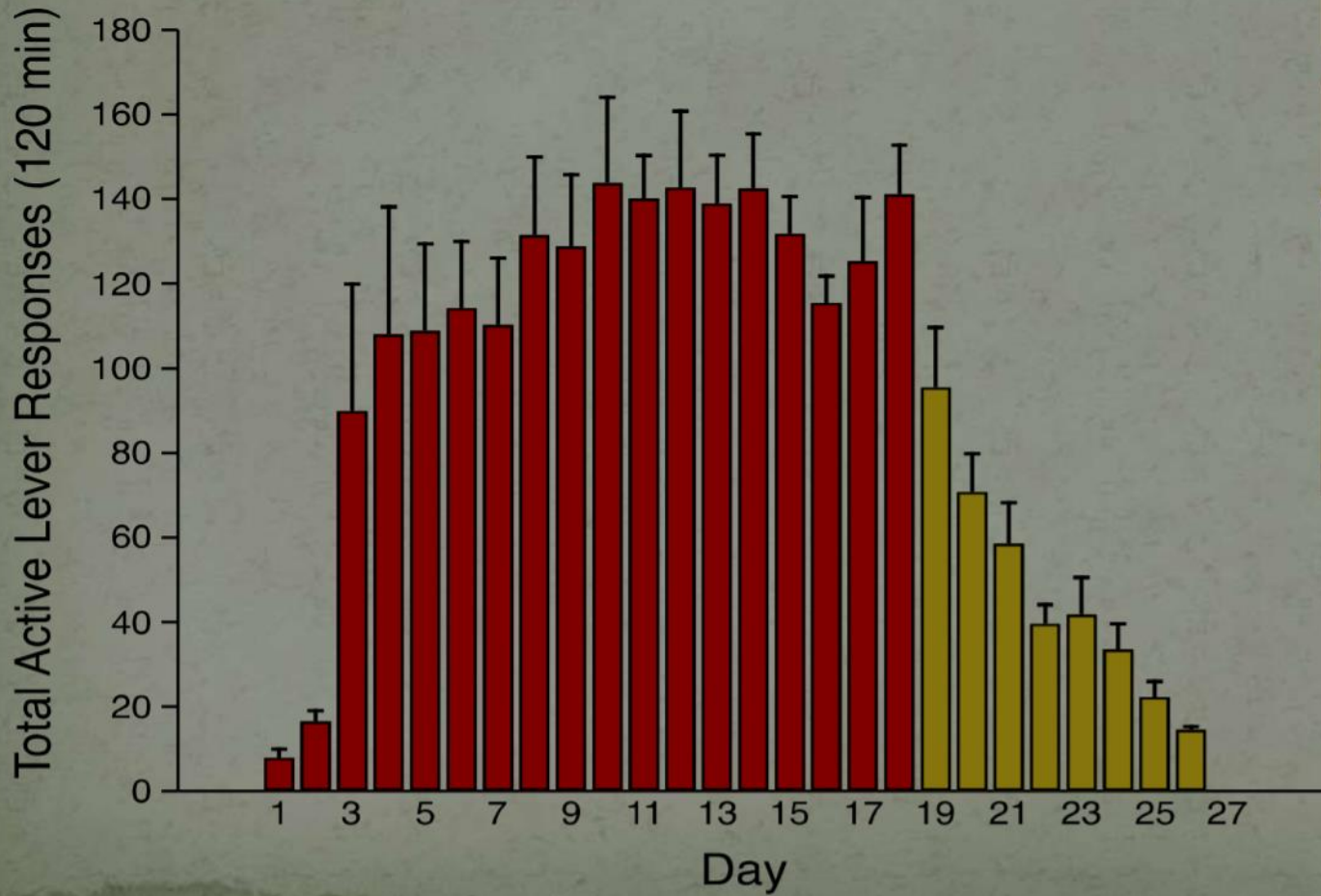
Department of Psychiatry University of Pennsylvania

- Wszystkie narkotyki oddziałują na część limbiczną (...), która jest odpowiedzialna za nasze emocje i motywację
- Środki psychostymulujące, takie jak amfetamina i kokaina, zwiększają stężenie dopaminy w jądrach limbicznych poprzez hamowanie transportu dopaminy, który jest odpowiedzialny za usuwanie dopaminy
- Opiaty, środki przeciwlękowe / uspokajające, kannabinoidy i nikotyna, aktywują neurony dopaminergiczne, zwiększając w ten sposób transport dopaminy

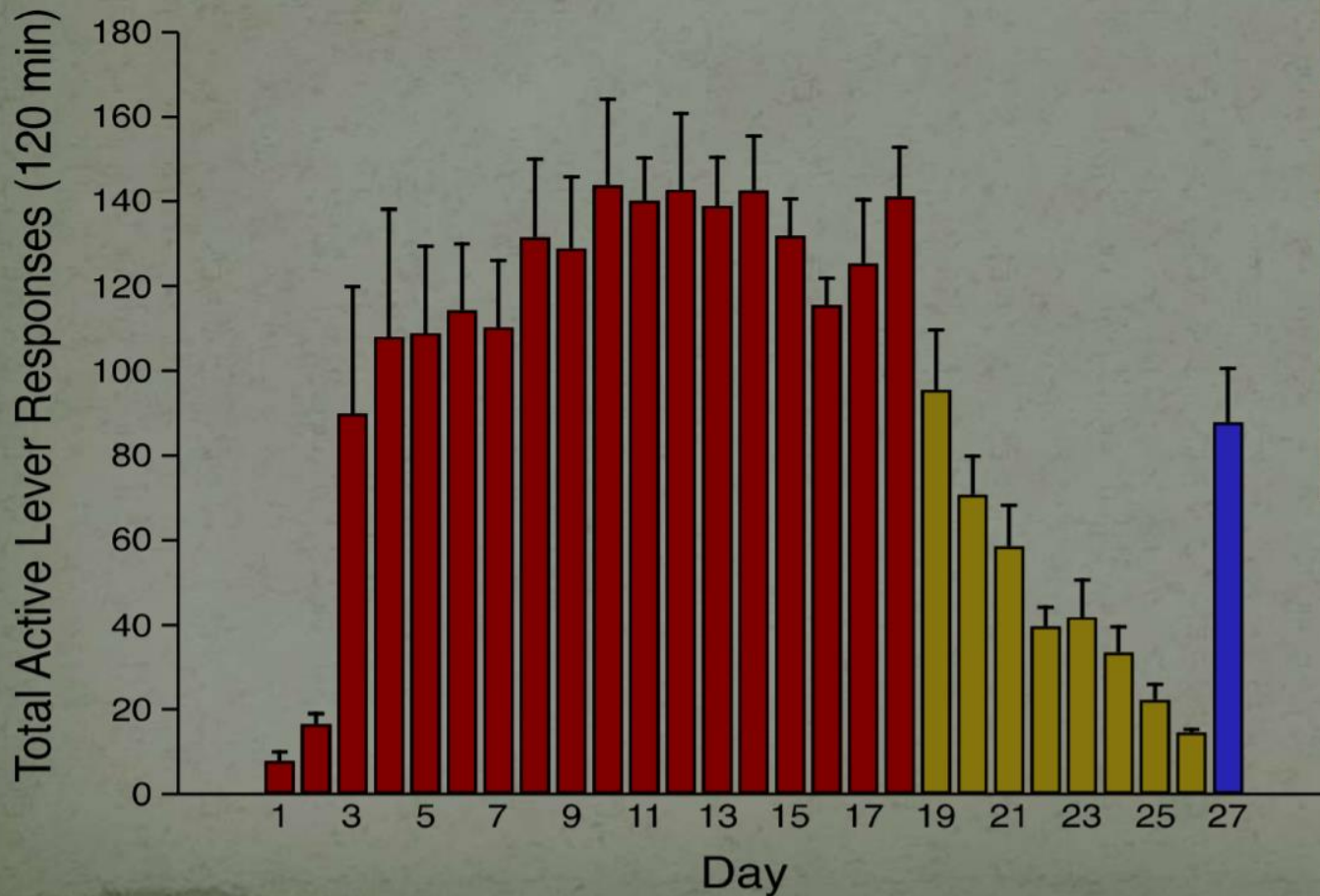
Samodzielne dawkowanie kokainy

Kokaina + placebo

Kokaina + placebo + kokaina

A może to choroba genetyczna?

- Badania nad dziećmi adopcyjnymi w Szwecji: jeśli rodzic biologiczny używał narkotyków, prawdopodobieństwo uzależnienia u dziecka podwaja się

Kendler et al, Arch Gen Psychiatry 2012

- Badania nad szczurami – znaleziono 6 chromosomów prawdopodobnie odpowiedzialnych za uzależnienie

Bachmanov et al, Genome Res 2002

*Genetyka jest ważnym czynnikiem uzależnienia.
Dalsze badania w tym zakresie mogą nam pomóc
w profilaktyce, diagnozie i leczeniu.*

Bruno Fant, PhD, UPenn

Leczenie przyszłości

- Działania spersonalizowane
- Psychoterapia o długotrwałej skuteczności
- Łączenie farmakologii z psychoterapią
- Łączenie różnych leków (polypharmacy)
- Badania genetyczne
- Neuromodulacja
- INTERWENCJA KRYZYSOWA

Rola szkoły

- **NIE STYGMATYZUJ I STEREOTYPIZUJ. TO SKOMPLIKOWANE!**
- Profilaktyka zachowań ryzykownych
- Realizacja procedur
- Interwencja kryzysowa dla:
  - pracowników
  - uczniów
  - rodziców
- Redukcja szkód
- Pomoc psychologiczno-pedagogiczna
- Współpraca interdyscyplinarna

Wreszcie jest!

Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu i form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii.

Profesjonalna profilaktyka?

- Oparta na ekspertach
- Przemyślana (konspekty zajęć)
- Z myślą o dobru dziecka
- Powszechna
- Ukierunkowana na przyszłość
- Informacyjna
- Kształtująca autorytety

Profilaktyka zachowań ryzykownych

Historia

Przyszłość

Podział: pierwszorzędowa, drugorzędowa, trzeciorzędowa

Podział: uniwersalna, selektywna, wskazująca

Skoncentrowana na pytaniu:
jakie są zachowania ryzykowne?

Skoncentrowana na pytaniu:
dlaczego dzieci podejmują zachowania
ryzykowne?

Relacje pionowe: dorośli → dziecko

Relacje pionowe i poziome:
dorośli → dziecko,
dziecko → dziecko

Kluczowa rola dorosłego

Kluczowa rola liderów grupy rówieśniczej
(profilaktyka liderska)

Profilaktyka zachowań ryzykownych

Historia

Przyszłość

Bazująca na zewnętrznych ekspertach	Wzmacniająca autorytet wychowawcy
Charakter informacyjny	Ograniczenie informacji mogących wzbudzać zainteresowanie zagadnieniem
Odpychanie od zachowań ryzykownych, straszenie konsekwencjami	Przyciąganie do dobrego, tworzenie alternatywy dla zachowań ryzykownych
Realizowana w ramach wyodrębnionego programu profilaktycznego	Program profilaktyczny zbudowany w system obejmujący działalność wychowawczą, edukacyjną, informacyjną i profilaktyczną

Titanica wybudowali profesjonaliści, a Arkę Noego amatorzy...

- Trenuj swoje umiejętności (np. komunikacyjne)
- Zrozum nastolatka z pokolenia Y
- Pamiętaj, dlaczego korzystamy z używek
- Pamiętaj, dlaczego alkoholik pije
- Nie kieruj się stereotypami
- Odróżniaj korzystanie z substancji od uzależnienia
- Nie potępiaj – to choroba (nieuleczalna, z tendencją do częstych nawrotów, czasami śmiertelna)
- Patrz systemowo na rodzinę i jej członków
- Prowadź efektywną profilaktykę
- Dostosuj sposób działania do konkretnego przypadku
- **Zachowuj dystans**
- **Dbaj o siebie i swoich współpracowników**
- **Nie wiń siebie za porażki**

Dziękuję za uwagę

tomasz.bilicki@innopolis.pl

